

Analysis of the socio-spatial segregation of ethnic groups in Ashkhaneh

Seyed Mahdi Masoudi¹ , Mohammad Reza Zamiri²

1. Corresponding author, Department of Architecture and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: seyedmahdi.masoudi@yahoo.com

2. Department of Art and Architecture, Faculty of Arts, University of Bojnord, Bojnord, Iran. Email: mr.zamiri@hotmail.com

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 26 November 2024;

Received in revised form: 11 February 2025;

Accepted: 17 March 2025

Available online: 10 June 2026

Keywords:

residential segregation,
segregation index,
socio-spatial dimensions,
Ashkhaneh.

ABSTRACT

Objective: evaluating and explaining the status and process of residential segregation of ethnic groups in the six neighborhoods of Ashkhaneh city during the period 2006-2023.

Method : using demographic data, indices indicating different dimensions of spatial segregation between ethnic groups were calculated. The collected data was analyzed using Geo-Segregation Analyzer and ArcGIS software using two-group, multi-group, and concentration and clustering indices, and the results were presented in the form of maps and tables.

Results: Analysis and explanation of the findings indicate that during the period under study, indicators of residential segregation among ethnic groups living in Ashkhaneh have been relatively growing and intensifying. Especially with regard to the Turkmen ethnicity, the trend of growth and intensification of the aforementioned indicators is such that its continuation could lead to a complete secession crisis in the Turkmen neighborhoods in the north of Ashkhaneh city.

Conclusions : Given the importance of maintaining urban integrity and cohesion, any planning (review of the master plan) for urban development and the re-creation of inefficient textures and informal settlements will require attention to the issue of socio-spatial segregation of ethnic groups in Ashkhaneh.

1. Introduction

Socio-spatial segregation at the level of urban neighborhoods is recognized as one of the important manifestations of spatial inequality in cities, and by providing efficient tools, it is possible to accurately assess and analyze the status and severity of these inequalities.

Ashkhaneh is the center of Samalqan County in North Khorasan and its population is estimated to be close to 30,000 in 2024. Four ethnic groups, Persian, Kurdish, Turkish, and Turkmen, live in the

city. In recent years, with the arrival of a rural immigrant population to the city and the departure of a number of Ashkhaneh residents who migrated to larger cities, especially Bojnord, the ethnic composition of the Ashkhaneh population has changed.

The main goal of this research is to assess the socio-spatial segregation of ethnic groups in the neighborhoods of Ashkhaneh city and analyze how they have changed and evolved in recent years. For this purpose, the main question of this research is

Cite this article: Masoudi, S.M., Zamiri, M.R. (2026). Analysis of the socio-spatial segregation of ethnic groups in Ashkhaneh. *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 7(25), 175-194. <https://doi.org/10.22034/gsma.2025.2046856.1043>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: Lorestan University.

DOI: <http://doi.org/10.22034/gsma.2025.2046856.1043>

formulated as follows: What is the status of the socio-spatial dimensions of residential segregation of ethnicities living in the neighborhoods of Ashkhaneh city and how is it changing?

2. Methodology

The research method is descriptive-analytical and, in terms of epistemology, quantitative. Considering that the process of changing the residential segregation situation in the past years and with an emphasis on the period of the past decade, the population statistics and its composition were obtained in previous census periods. In the master plan, the city was divided into six neighborhoods, which formed the spatial units of this research as statistical blocks.

Given the complexity and multidimensionality of the concept of residential segregation and with an emphasis on its socio-spatial dimensions, different indices are used. The indices measured using GSA software include: two-group dissimilarity index, segregation index, and the indices measured and analyzed using GIS software include: entropy index (Shannon) and Moran's local I index.

3. Results

The results of calculating the dissimilarity index for each ethnic group living in Ashkhaneh are presented in the form of maps, based on which the trend of change in the aforementioned index can be measured. The status of the index calculated for the Turkmen ethnic group shows a clear difference from the status of this index for other ethnic groups. Unlike other ethnic groups, the spatial distribution of the Turkmen ethnic group was not homogeneous in 2006. This imbalance became more severe in 2016, and in 2023, the dissimilarity index for the Turkmen ethnic group indicates an increase in the number of spatial units involved in spatial residential imbalance, reaching a significant level for the first time.

On the other hand, the value of the segregation index with border access for ethnic groups in Ashkhaneh city confirms the occurrence of spatial and residential segregation between ethnic groups. Especially for the Turkmen ethnic group, the value of this index is relatively high, indicating a greater intensity of segregation between this groups than other ethnic social groups.

The entropy index situation regarding the spatial distribution of the Turkmen, Turkish and Persian ethnic groups shows a relatively high level of diversity. Especially regarding the Turkmen ethnicity, the spatial distribution of the population has occurred unevenly throughout the urban space. Similarly and with less intensity, such a conclusion

can be drawn regarding the spatial distribution of the Persian ethnicity, although the distance between the Shannon entropy index values for these two ethnic groups is larger, up to the maximum value of this index. On the other hand, the spatial distribution of the Kurdish ethnicity in spatial units has been relatively equal and uniform, and the diversity and centrality characteristics regarding this social group are assessed as weak. Moran's local index showed that in the years under study, the distribution of the Turkish and Persian-speaking population lacked any clustering. However, in the same time period, signs of clustering in the population distribution of other ethnicities in different forms and intensities can be observed.

4. Discussion

The highest value of the dissimilarity index at the level of the six neighborhoods of Ashkhaneh city among different social groups was obtained for the Turkmen ethnicity. Therefore, it can be concluded that the concentration dimension of the residential segregation phenomenon for the Turkmen ethnicity in Ashkhaneh city is relatively high. The general trend of change in the two-group dissimilarity index for all ethnic groups at the level of Ashkhaneh neighborhoods has been increasing during the studied period. Although the intensity and speed of growth of this index are not equal for different social groups, it has grown faster for Kurdish and Turkmen ethnicities. Since a large part of the increase in the population of Ashkhaneh in the past two decades has been due to its immigration and has been higher than its natural growth and long-term average, the social groups that have been absorbed and migrated to Ashkhaneh have chosen neighborhoods that have more people from the same and identical ethnic group as their place of residence, increasing the intensity of the gathering and concentration of these social groups at the neighborhood level. The results of measuring the Shannon entropy and Moran local entropy indices also indicate the emergence of clustering and concentration in the spatial-residential distribution of the Turkmen ethnic group in Ashkhaneh.

5. Conclusion

Immigrants entering the city of Ashkhaneh have intensified the process of residential segregation of social groups in Ashkhaneh by increasing the population growth rate and the unequal spatial distribution resulting from ethnic-based settlement. The three ethnic groups, Turkmen, Persian, and Turkmen, experience residential segregation based on ethnicity in different proportions. The

increasing trend of segregation indices shows that in the first stage, immigrants from different ethnic groups tend to settle in urban neighborhoods that have more ethnic and linguistic similarities with them. The continuation of the process entails the adaptation of immigrants to the new residential space, and with the arrival of new immigrants, the aforementioned process is repeated again. Thus, the process of growth and intensification of residential segregation of social groups based on ethnicity and language increases at the level of urban neighborhoods.

It seems necessary to investigate and study the consequences of the process of residential segregation of ethnic groups on the quality of life in urban neighborhoods, especially urban housing, and the access of different social groups to housing support services and the possibility of equitable use of facilities and opportunities. Considering the importance of the integration and cohesion of the urban community, any urban development planning in Ashkhaneh should focus on ethnic diversity and pluralism and greater compatibility of social groups in order to mix and balance the population distribution at the level of urban neighborhoods.

Author Contributions

In the preparation and writing of this article, all authors (first and second) have contributed equally

and jointly. All stages of the research, from study design and data collection to analysis of results and final writing of the article, are the result of collaboration and collective agreement of all authors.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

We are very grateful to everyone who assisted us in conducting this research. The authors declare that this article is the result of their original research and has not been previously presented or published in any journal or conference

Ethical Considerations

All authors affirm that this research was conducted in accordance with ethical standards, with no data fabrication, falsification, or plagiarism.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

تحلیل جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی گروه‌های قومی در شهر آشنانه

سیدمهدی مسعودی^۱؛ محمدرضا ضمیری^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه شهرسازی و معماری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: seyedmahdi.masoudi@yahoo.com

۲. گروه هنر و شهرسازی، دانشکده هنر، دانشگاه بجنورد، بجنورد، ایران. رایانامه: mr.zamiri@hotmail.com

چکیده

هدف: پژوهش حاضر از نوع کاربردی و مبتنی بر روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است و با هدف ارزیابی و تبیین وضعیت و روند جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های قومی در سطح محله‌های شش‌گانه شهر آشنانه در بازه زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۴۰۲ به انجام رسیده است.

روش: با استفاده از داده‌های آماری جمعیتی، شاخص‌های نشانگر ابعاد مختلف جدایی‌گزینی فضایی میان گروه‌های قومی محاسبه شد. داده‌های گردآوری شده به کمک نرم‌افزارهای ArcGIS و Geo-Segregation Analyzer با شاخص‌های دوگروهی، چندگروهی، شاخص‌های تمرکز و خوشه‌بندی تحلیل شده و نتیجه در قالب نقشه و جدول ارائه شد.

نتایج: تحلیل و تبیین یافته‌ها نمایانگر آنست در بازه زمانی مورد مطالعه، شاخص‌های جدایی‌گزینی سکونتی میان قومیت‌های ساکن در آشنانه به طور نسبی رو به رشد و شدت گرفتن بوده است. به ویژه در خصوص قومیت ترکمن، روند رشد و تشدید شاخص‌های یاد شده به اندازه‌ای است که ادامه آن می‌تواند به بروز بحران جدایی‌گزینی کامل در محله‌های ترکمن‌نشین شمال شهر آشنانه بینجامد.

نتیجه‌گیری: با توجه به اهمیت حفظ یکپارچگی و انسجام شهری، هرگونه طرح‌ریزی (بازنگری طرح جامع) به منظور توسعه شهری و بازآفرینی بافت ناکارآمد و سکونتگاه‌های غیررسمی نیازمند توجه به موضوع جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی گروه‌های قومی شهر آشنانه خواهد بود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله

دریافت مقاله:

۱۴۰۳/۰۹/۰۶

تاریخ تجدیدنظر:

۱۴۰۳/۱۱/۲۲

پذیرش نهایی:

۱۴۰۳/۱۲/۲۷

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۳/۲۰

واژگان کلیدی:

جدایی‌گزینی سکونتی،

شاخص جدایی‌گزینی، ابعاد

اجتماعی فضایی، آشنانه.

استناد: مسعودی، سید مهدی؛ ضمیری، محمدرضا. (۱۴۰۵). تحلیل جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی گروه‌های قومی در شهر آشنانه. *مطالعات جغرافیایی*

مناطق کوهستانی، ۷(۲۵)، ۱۷۵-۱۹۴. <https://doi.org/10.22034/gsma.2025.2046856.1043>

DOI: <https://doi.org/10.22034/gsma.2025.2046856.1043>

۱. مقدمه

مروری بر ادبیات پژوهشی موضوع نشان می‌دهد که شناسایی و ارزیابی جنبه‌های اجتماعی و فضایی سکونتگاه‌های شهری تاریخی به نسبت طولانی دارد. در دهه‌های پایانی سده گذشته میلادی و پس از رشد فناوری و در نتیجه ارتقای روش‌های محاسبات آماری و معرفی ابزارهای نرم‌افزاری در همین راستا، نگاه بیشتری از سوی محققان به ابعاد فضایی در پژوهش‌های مربوط به عمران و توسعه شهری معطوف شده است.

فضا‌نمایشی از الگوی استقرار عناصر مختلف شناخته می‌شود. ترتیب و نحوه قرارگیری عناصر فضایی و شکل و چگونگی ارتباط و تعامل آنها در یک حوزه جغرافیایی مشخص، ساختار فضایی یا نظام محیطی یک مکان را تشکیل می‌دهد (Farash, Khayalu et al., 2020). مفهوم فضا رابطه‌ای چندجانبه و به نسبت پیچیده با نابرابری‌ها و تفاوت‌های اجتماعی دارد. این نابرابری و تفاوت می‌تواند جزئی و در میان گروه‌های اجتماعی (قومی، زبانی، نژادی، درآمدی و مانند اینها) و یا کلی بوده و حتی منجر به شکل‌گیری یک فضای اجتماعی در قالب یک فضای جغرافیایی بسته و معین در اندازه منطقه یا محله‌های شهری شود.

به طور کلی جدایی‌گزینی‌های اجتماعی فضایی در سطح محله‌های شهری یکی از ظواهر و نمادهای پایه و مهم نابرابری و ناعدالتی فضایی در زندگی شهری شناخته می‌شود و می‌تواند با فراهم آوردن ابزارهایی کارآمد برای سنجش و اندازه‌گیری، امکان ارزیابی و تحلیل دقیق وضعیت و شدت نابرابری‌های یاد شده را پدید آورد. همچنین به پژوهشگر امکان می‌دهد سیر تحول و دگرگونی پدیده جدایی‌گزینی را در یک فضای جغرافیایی مشخص پیگیری کند و شکل و شیوه دسترسی شهروندان به خدمات یا فرصت‌های مختلف موجود در فضای مورد پژوهش را نشان دهد.

شهر آشنخانه، مرکز شهرستان سملقان در خراسان شمالی است و در شمال شرقی کشور، در فاصله ۶۵۰ کیلومتری تهران قرار دارد و فاصله آن تا بجنورد، مرکز استان خراسان شمالی، ۳۸ کیلومتر است. آشنخانه در سرشماری سال ۱۳۹۵ کمی بیشتر از ۲۵ هزار تن جمعیت داشت و برآورد می‌شود جمعیت آن در سال ۱۴۰۳ نزدیک به ۳۰ هزار تن باشد (مرکز آمار ایران و سالنامه آماری استان خراسان شمالی، پورتال استانداری). استان خراسان شمالی و به پیروی از آن، شهر آشنخانه، به لحاظ ترکیب قومی جمعیت،

متکثر و متنوع به شمار می‌رود؛ به طوری که چهار قوم فارس، کرد (کرمانج)، ترک (خراسانی) و ترکمن در این شهر زندگی می‌کنند. ساکنان شهرستان سملقان از دیرباز به دلیل وجود اراضی گسترده کشاورزی، باغ‌های حاصلخیز میوه و مراتع وسیع مرغوب، بر کشاورزی و دامپروری متمرکز بوده‌اند. با این همه، در دهه گذشته به دلیل بروز خشکسالی و افزایش بیش از اندازه برداشت آب از منابع زیرزمینی و شدت گرفتن مسائل و مشکلات اقتصادی، درآمدهای بخش کشاورزی و دامپروری در شهرستان افت محسوسی داشت و سبب شد شماری از روستاییان با هدف دستیابی به موقعیت شغلی بهتر و درآمد بیشتر؛ به شهرهای پیرامون از جمله آشنخانه مهاجرت کنند. به ویژه ساکنان روستاهای ترکمن‌نشین در شمال شهرستان که همواره به لحاظ راه‌های ارتباطی و دسترسی به خدمات و تسهیلات زندگی در مضیقه بودند، سهم زیادی از جمعیت مهاجر وارد شده به شهر آشنخانه را تشکیل داده‌اند.

با ورود جمعیت مهاجر تازه‌وارد و همچنین خارج شدن شماری از ساکنان شهر آشنخانه که در جستجوی زندگی بهتر و دسترسی بیشتر به خدمات و امکانات آموزشی و تفریحی به شهرهای بزرگ‌تر به ویژه بجنورد مهاجرت کردند؛ ترکیب قومی جمعیت در سطح محله‌های شهر آشنخانه دستخوش تغییر شده و نسبت به دهه‌های گذشته تفاوت محسوسی پیدا کرده است. تغییر ترکیب قومی در سطح محلات شهری منجر به تغییر در توزیع فضایی اقوام مختلف در سطح شهر می‌شود و نابرابری‌هایی را در بهره‌مندی ساکنان از فضاهای شهری در پی دارد که بر اساس نوع قومیت و زبان ایشان شکل گرفته است و می‌تواند پیامدهای جدی در فضای سکونتی و در نتیجه کیفیت زندگی شهروندان داشته باشد.

هدف اصلی و بنیادین این پژوهش، سنجش وضعیت پدیده جدایی‌گزینی اجتماعی و فضایی گروه‌های مختلف قومی در سطح محله‌های شهر آشنخانه و تحلیل چگونگی تغییر و روند تحول آنها می‌باشد. به این منظور پرسش اصلی این پژوهش به این شکل صورت‌بندی می‌شود که ابعاد اجتماعی فضایی جدایی‌گزینی سکونتی قومیت‌های ساکن در محله‌های شهر آشنخانه در چه وضعی است و چگونه تغییر می‌کند؟

بررسی، ارزیابی و اندازه‌گیری شدت جدایی‌گزینی اجتماعی و فضایی در جوامع مختلف شهری و به ویژه در سطح محله‌های شهری به لحاظ ابعاد و شرایطی که موجب پدید آمدن نابرابری

توصیفی - تحلیلی بررسی کردند. آنها علاوه بر بیان کمی تفرق- های اجتماعی موجود، توزیع فضایی گروه‌های مختلف را نیز نشان دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از جدایی‌گزینی گروه‌های تحصیل کرده، طبقات بالا و طبقات متوسط از گروه‌ها و اقشار کم- برخوردار جامعه شهری شیراز است.

Jalilisadrabad & Hashemi (2018) پژوهشی با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی و بررسی آنها در محله‌های فدک و کرمان در منطقه هشت شهرداری تهران انجام دادند. در این پژوهش برای سنجش وضعیت جدایی‌گزینی از تحلیل عاملی استفاده شده است. نتیجه بررسی و تحلیل عوامل مؤثر نشان داد که این دو محله به لحاظ ویژگی‌های اجتماعی شبیه یکدیگر هستند و در آنها جدایی‌گزینی اجتماعی پدید نیامده است. Mirabadi et al (2018) عملکرد عواملی همچون شاخص‌های جمعیتی-اجتماعی، اقتصادی و کالبدی در عدم تعادل، تمرکز و جدایی‌گزینی فضایی در شهر مهاباد را تبیین و تحلیل کردند. نتیجه این پژوهش آشکار ساخت که عامل قابل توجه و دارای اولویت در ساختار فضایی شهر مهاباد که موجب ایجاد شکاف، جدایی-گزینی و تمرکز فضایی و همچنین دارای بیشترین اثر بر عدم تعادل فضایی شهر مهاباد است، عامل کالبدی و در رأس آنها تأسیسات و خدمات شهری است.

Rafieian et al (2018) چگونگی سکونت مهاجران در شهر مشهد و ترجیحات آنها را در انتخاب محل سکونتشان بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد با توجه به شاخص جدایی‌گزینی چندگروهی مهاجران به صورت خوشه‌ای و جدا افتاده در شهر مشهد زندگی می‌کنند. یکی از مهم‌ترین ترجیحات آنها برای انتخاب محل سکونت، حضور هم‌نوعانشان در همسایگی آنهاست. مهاجران مشهد مکان‌هایی را برای سکونت انتخاب می‌کنند که با توجه به خاستگاه اقتصادی و اجتماعی‌شان برای آنها قابل استطاعت است؛ به همین دلیل با خاستگاه ضعیف‌تر در مناطقی سکونت می‌کنند که از نظر کالبدی-سکونتی در شرایط مساعدی قرار ندارد. در نتیجه این عوامل ضمن جدا کردن مهاجران از بافت اصلی شهر و از یکدیگر، جدایی‌گزینی و شکاف فضایی را در مشهد تشدید می‌کند و مانع از تحقق انگاره توسعه پایدار می‌شود (Rafieian et al, 2018).

فضایی شده‌اند، در سال‌های گذشته توجه زیادی به سوی خود جلب کرده است. با این همه و با توجه به پیچیدگی و چندبعدی بودن مفهوم جدایی‌گزینی، تعریف مشخص و یکسانی از آن ارائه نشده است. Fahey & Fanning (2010) با بررسی روند جدایی‌گزینی سکونتی میان مهاجران در شهر دوبلین^۱ (ایرلند) در بازه سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۶ وضعیت اقلیت‌های مذهبی مهاجر را رو به تمرکز و تشدید جدایی‌گزینی سکونتی ارزیابی کردند. Grzegorzcyk (2015) پژوهش مشابهی را در مناطق کلانشهری پاریس، برلین و ورشو (لهستان) انجام داده است. در این مطالعه با استفاده از روش‌های کمی و آمار توصیفی، روند مهاجرت‌ها به عنوان عامل اصلی بروز جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی شناخته شده است.

Lin & Gaubatz (2016) با بررسی تجربه زندگی روزمره مهاجران در شهر ونزو^۲ (چین) وضعیت جدایی‌گزینی سکونتی ایشان را در روندی رو به تشدید و تقویت تشخیص داده‌اند. استفاده از روش‌های کمی و شاخص‌های اندازه‌گیری جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی در آتن^۳ (Panori et al., 2019)، شهرهای مهم آلمان در سال‌های پس از اتحاد (Buch et al., 2021) و ماریسی (Grzegorzcyk, 2021) به منظور سنجش و تبیین جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی گروه‌های اجتماعی به ویژه مهاجران به انجام رسیده است.

Schwabe (2021) با بررسی وضعیت جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های مختلف اجتماعی در شهرهای فرانسه، عوامل مؤثر بر پدید آمدن و تقویت روند جدایی‌گزینی میان گروه‌های مختلف اجتماعی به ویژه مهاجران افریقایی‌تبار را در ابعاد اقتصادی و فرهنگی تشخیص داده است.

Benassi et al (2022) موضوع نابرابری‌های اجتماعی فضایی در شهرهایی که تنوع قومیتی بالایی دارند را تحلیل و تبیین کرده و روش‌های اندازه‌گیری پیشنهادی را برای شناسایی چالش‌ها و مخاطرات اجتماعی مورد استفاده قرار دادند. مطالعه و بررسی جمعیت‌شناسانه مبنای سنجش و تحلیل در این پژوهش بوده است. Azhdari et al (2015) الگوهای جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی گروه‌های اجتماعی کلانشهر شیراز را در سال ۱۳۹۰ با روش

داگلاس میس^۴ در تبیین جدایی‌گزینی سکونتی بر مبنای عوامل اجتماعی، دو فرضیه را ارائه داده است. نخست فرضیه «جذب» که بیان می‌کند هرچه طبقه اجتماعی و پایگاه اجتماعی بالاتر رود، ادغام فضایی گروه اقلیت در اکثریت بیشتر خواهد شد؛ و دوم فرضیه «فاصله اجتماعی» که بیان می‌کند فاصله فیزیکی در فضای جغرافیای شهری رابطه مستقیم با فاصله اجتماعی گروه‌های مختلف قومی و مذهبی دارد که به معنای جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی گروه‌های قومی بر اساس فاصله اجتماعی آنها (و نه پایگاه اقتصادی آنها) خواهد بود (Jalilisadrabad & Hashemi, 2018).

دو رهیافت نظری در حوزه بوم‌شناسی برای توضیح الگوهای جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی وجود دارد که عبارت هستند از: الف- رهیافت بوم‌شناسی انسانی (اکولوژی انسانی) که تغییر شهر را بر پایه رقابت گروه‌های مختلف اجتماعی برای دستیابی به فضا تبیین می‌کند.

ب- رهیافت تحلیل ناحیه اجتماعی (اکولوژی عاملی) که الگوی فضایی ویژگی‌های اقتصادی اجتماعی و عناصر شهری را در نقشه نمایش می‌دهد (Meshkini & Rahimi, 2011).

بر پایه دیدگاه بوم‌شناسی انسانی، جدایی‌گزینی بر اساس مرحله‌های بوم‌شناسانه هجوم و توالی اتفاق می‌افتد که در چند گام مشخص روی می‌دهد: «نفوذ» که به ورود گروه اجتماعی متفاوت از اکثریت ساکنان به یک فضای جغرافیایی معین گفته می‌شود؛ «هجوم» که به ورود گسترده گروه اجتماعی متفاوت به یک فضای جغرافیایی معین گفته می‌شود که بیشتر تعداد کمی از این گروه اجتماعی در آن فضا سکونت پیدا کرده‌اند؛ «تثبیت» که سکونت گروه اجتماعی تازه‌وارد در فضای جغرافیایی یاد شده را استوار می‌سازد و «توالی» که به ورود گروه اجتماعی دیگر به فضای جغرافیایی گفته می‌شود (Benassi et al. 2020: 3).

در مرحله‌ای که سکونت یک گروه اجتماعی در فضای جغرافیایی جدید استوار و تثبیت می‌شود، با ورود تعداد بیشتری از خانوارهای گروه اجتماعی یاد شده، تراکم و نسبت جمعیتی آنها بیشتر شده و با توجه به محدودیت فضای سکونتی در آن فضای جغرافیایی، عواملی مانند درآمد، جایگاه اجتماعی، قومیت و مانند اینها تعیین‌کننده محل سکونت خانواده‌هایی تازه‌وارد خواهد شد. بدین ترتیب توزیع نابرابر جمعیت و بی‌عدالتی در دسترسی آنها به

نگاهی به پیشینه پژوهشی موضوع جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های اجتماعی در ایران و جهان نشان می‌دهد که در نگاه پژوهشگران این حوزه پدیده جدایی‌گزینی امری اجتناب‌ناپذیر و بخشی از روند طبیعی اجتماعات انسانی است و از سویی دیگر پدیده‌ای منفی ارزیابی می‌شود که رویکرد کلی برنامه‌ریزی‌ها را به سوی کاهش شدت آن سوق داده است. بنابراین با توجه به اهمیت حفظ یکپارچگی و انسجام جامعه شهری، رشد و تشدید پدیده جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی در شهر آشنانه نیز پدیده‌ای ناخوشایند ارزیابی می‌شود و لازم است در پژوهش‌ها و به‌ویژه طرح‌ریزی‌های آینده (بازنگری طرح جامع شهر و برنامه بازآفرینی بافت ناکارآمد و سکونتگاه‌های غیررسمی) مورد نظر قرار گیرد.

مرور پیشینه پژوهشی این حوزه نشان می‌دهد که در تعیین نوع و اندازه‌گیری شدت جدایی‌گزینی سکونتی، شاخص‌های اقتصادی و به‌طور ویژه، درآمد و مسکن بیشترین توجه را به خود جلب کرده‌اند و جدایی‌گزینی سکونتی در شهرهای مختلف بر اساس تفاوت و عدم تعادل در شاخص درآمد و نحوه مالکیت مسکن سنجیده و تحلیل شده‌اند و وضعیت اجتماعی فضایی گروه‌های قومی در این پژوهش‌ها مورد توجه و مطالعه قرار نگرفته است. با توجه به ویژگی خاص شهر آشنانه، در تنوع قومیت‌های ساکن در آن، نگاهی ویژه به جدایی‌گزینی اجتماعی فضایی گروه‌های قومی و سنجش، ارزیابی و تحلیل وضعیت و روند تغییرات آن در سال‌های گذشته، ضروری به نظر می‌رسد.

اندیشمندان و نظریه‌پردازان اجتماعی در مطالعه و تحلیل پدیده جدایی‌گزینی به عوامل و ابعاد مختلفی تأکید کرده‌اند و با توجه به رویکرد نظری خود، به ارزیابی و سنجش این پدیده پرداخته‌اند. توجه به ابعاد اجتماعی فضایی جدایی‌گزینی سکونتی ریشه در اندیشه و نظر ماکس وبر^۱ دارد که قشربندی اجتماعی را بر اساس مفهوم «منزلیت» تحلیل و تبیین کرده است (Maffini & Maraschin, 2018: 4). از دید او، محل اقامت و سکونت، یکی از مهم‌ترین نمادهای منزلتی گروه‌های مختلف در یک نظام اجتماعی است. بنابراین فضای شهری توسط گروه‌های مختلف منزلتی به شکلی نابرابر تقسیم می‌شود که با درجه مختلف نسبت به یکدیگر متمایز شده‌اند.

4 Human ecology
5 Factor ecology

1 Max Weber
2 Status
3 D. Massey

۲. روش تحقیق

با توجه به هدف اصلی پژوهش، روش تحقیق مورد نظر، توصیفی تحلیلی است. بدین منظور با بهره گرفتن از جدیدترین آمار جمعیتی و ترکیب قومی آن در سطح محله‌های شهر آشنخانه که به عنوان واحد فضایی پژوهش تعیین شده‌اند، داده‌های مورد نیاز گردآوری شده است. همچنین با توجه به آنکه روند تغییر وضعیت جدایی‌گزینی سکونتی در سال‌های گذشته و با تأکید بر دوره زمانی دهه گذشته مورد نظر بوده است، آمار جمعیتی و ترکیب آن در دوره‌های سرشماری پیشین نیز به دست آمده است. در ادامه با استفاده از شاخص‌هایی که ابعاد اجتماعی فضایی جدایی‌گزینی سکونتی و وضعیت تراکم و تمرکز توزیع سکونت گروه‌های قومی را اندازه‌گیری می‌کند، در نرم‌افزار Geo-Segregation Analyzer ارزیابی و سنجیده به صورت نقشه‌های مناسب نمایش داده شد.

بر اساس طرح جامع مصوب شهر آشنخانه که در سال ۱۳۸۸ ابلاغ شده است، این شهر به شش محله تقسیم شده است. محله‌های یاد شده به عنوان بلوک‌های آماری در نظر گرفته شده و واحدهای فضایی مورد نظر این پژوهش را شکل داد. وضعیت توزیع جمعیت در محله‌های شهر آشنخانه از لحاظ قومیت ساکنان در آن در بازه زمانی دهه گذشته، در سرشماری‌های عمومی سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ و جدیدترین سالنامه آماری مربوط به شهر آشنخانه که در سال ۱۴۰۲ منتشر شده و جمعیت آن را تا پایان سال ۱۴۰۱ به دست می‌دهد گردآوری و تنظیم شد. بدین ترتیب مواد و داده‌های مورد نیاز به منظور سنجش و اندازه‌گیری شاخص‌های مختلف جدایی‌گزینی سکونتی و وضعیت توزیع فضایی جمعیت به لحاظ قومی در سطح محله‌های شهر آشنخانه فراهم آمد. یافته‌های یاد شده در جدول شماره یک نمایش داده شده است.

جدول شماره یک وضعیت ترکیب قومی مردم ساکن در محله‌های مختلف شهر را در سه دوره زمانی (سال ۱۳۸۵، سال ۱۳۹۵ و ۱۴۰۲) نشان می‌دهد. این داده‌ها بیان‌کننده آن است که در سطح محله‌های ششگانه شهر آشنخانه، در بازه زمانی هفده ساله مورد مطالعه، سهم هریک از قومیت‌ها از جمعیت ساکن در هر محله، به چه ترتیبی تغییر کرده است و کدامیک از قومیت‌ها کاهش یا افزایش سهم در جمعیت هر یک از محله‌های شهر داشته‌اند.

خدمات و فرصت‌های موجود در جامعه می‌انجامد. بنابراین بر اساس دیدگاه بوم‌شناسی مکتب شیکاگو، جدایی‌گزینی فضایی به جدایی‌گزینی اجتماعی منجر می‌شود (Grzegorzcyk, 2015: 6). زیرا جدایی‌گزینی فضایی نقشی اساسی و مؤثر در روابط اجتماعی بر عهده دارد. به طور کلی این دیدگاه رقابت گروه‌های مختلف اجتماعی برای به دست آوردن فضای شهری را عامل جدایی‌گزینی می‌داند.

امروزه با ورود فناوری‌های جدید و تغییر عمده سبک زندگی و شکل قشربندی اجتماعی و تکثر گروه‌های اجتماعی در فضای جغرافیایی، شدت نابرابری و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری پدیده جدایی‌گزینی سکونتی متفاوت از دوران گذشته شده و اندازه بیشتری پیدا کرده است (Farash Khayalu et al., 2020). در دیدگاه‌های جدیدتر بوم‌شناسی شهری وابستگی میان ساختارهای اجتماعی و اقتصادی مبنای کار قرار می‌گیرد و قشربندی اجتماعی در شهرها با همه شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی مطالعه و تحلیل می‌شود (Jalilisadrabad & Hashemi, 2018).

با توجه به مسأله پژوهش در خصوص وضعیت و روند پدیده جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های قومی در سطح محله‌های شهری آشنخانه، که بر اساس مقایسه آمار نرخ رشد طبیعی و مطلق، ناشی از مهاجرت‌های گسترده سال‌های گذشته بوده است، بر پایه رقابت گروه‌های اجتماعی مختلف برای دستیابی به فضای شهری تبیین می‌گردد. چنانکه نظریه پردازان بوم‌شناسی انسانی بیان کرده‌اند، روند ورود مهاجران به فضای شهری و انتخاب محل سکونت و نحوه اشغال فضاهای شهری و در دسترس بودن این فضاها برای گروه‌های مختلف اجتماعی، موجب پخشایش جمعیت در سطح محله‌های شهری می‌شود که با توجه به تنوع قومی موجود، بر اساس دلایل و عوامل گزینش محل سکونت، به شکل گرفتن یا تقویت پدیده جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های اجتماعی محله‌های شهری می‌شود. به دلیل رقابت نابرابر گروه‌های اجتماعی قومی برای دست پیدا کردن به فضای سکونتی مناسب و گرایش عمومی مردم تازه‌وارد برای زندگی در نزدیکی گروه اجتماعی قومی همگون، عدم تعادل در توزیع جمعیت گروه‌های قومی در سطح محله‌های مختلف شهر آشنخانه، اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد.

جدول ۱. ترکیب جمعیتی محله‌های مورد مطالعه (درصد)

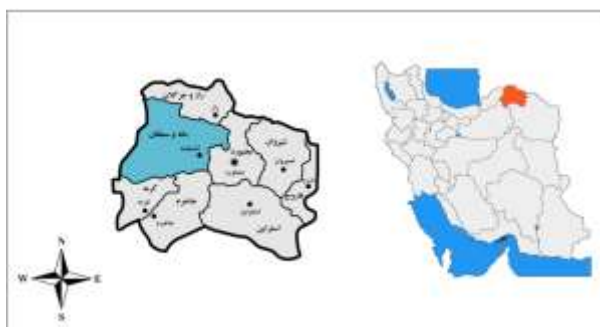
قوم ناحیه	فارس			ترک			کرد			ترکمن		
	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲
۱	۷/۷	۷/۵	۷/۴	۲۰/۲	۲۰/۰	۱۹/۸	۶۰/۲	۶۰/۵	۶۰/۳	۱۱/۹	۱۲/۰	۱۲/۵
۲	۷/۴	۷/۴	۷/۵	۲۰/۰	۲۰/۱	۲۰/۱	۴۶/۵	۴۴/۱	۴۱/۲	۲۶/۱	۲۸/۴	۳۱/۲
۳	۸/۶	۵/۹	۴/۶	۱۶/۴	۱۶/۱	۱۵/۴	۵۱/۶	۵۳/۱	۵۱/۴	۲۳/۴	۲۶/۷	۲۸/۶
۴	۱۰/۲	۸/۸	۸/۵	۲۳/۶	۲۳/۲	۲۲/۹	۵۵/۰	۵۷/۲	۵۷/۷	۱۱/۲	۱۰/۸	۱۰/۹
۵	۱۴/۷	۱۳/۲	۱۳/۳	۲۵/۶	۲۵/۹	۲۶/۱	۵۴/۵	۵۵/۹	۵۵/۳	۵/۲	۵/۰	۵/۳
۶	۱۵/۱	۱۵/۴	۱۵/۱	۲۳/۵	۲۳/۴	۲۳/۴	۵۱/۰	۵۲/۴	۵۲/۶	۱۰/۴	۸/۸	۸/۹
کل	۱۰/۶	۹/۷	۹/۶	۲۱/۶	۲۱/۵	۲۱/۳	۵۳/۱	۵۳/۵	۵۳/۱	۱۴/۷	۱۵/۳	۱۵/۹

منبع: نگارنده با استفاده از گزارش طرح تفصیلی آبخانه و سالنامه آماری، سال ۱۴۰۲

فارس‌زبانان (با لهجه بجنوردی) و ترکمن‌ها (با زبان ترکمنی). ارتباط و پیوندهای میان قومیت‌های متنوع ساکن در آبخانه به گونه‌ای است که شمار زیادی از اهالی شهر به زبان قومیت‌های دیگر مسلط هستند و می‌توانند با زبان‌های مختلف به طور مستقیم و بدون استفاده از زبان میانجی (رسمی) با یکدیگر ارتباط برقرار کنند.

۱.۲. معرفی محدوده مطالعه

شهر آبخانه با جمعیت ۲۵۱۰۹ تن (سرشماری عمومی سال ۱۳۹۵) در فاصله ۳۸ کیلومتری غرب شهر بجنورد در استان خراسان شمالی واقع شده است و به لحاظ جمعیت چهارمین شهر بزرگ استان شناخته می‌شود. ساکنان شهر آبخانه به طور کلی از چهار قومیت مختلف هستند که از دیرباز به صورت مسالمت‌آمیز در کنار یکدیگر زندگی و فعالیت داشته و ترکیب قومی متنوعی در این منطقه شکل داده‌اند. قومیت‌های یاد شده عبارت هستند از کردها (با زبان کردی کرمانجی)، ترک‌ها (با زبان ترکی خراسانی)،

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه، منبع: نگارندگان

۳. یافته‌های پژوهش

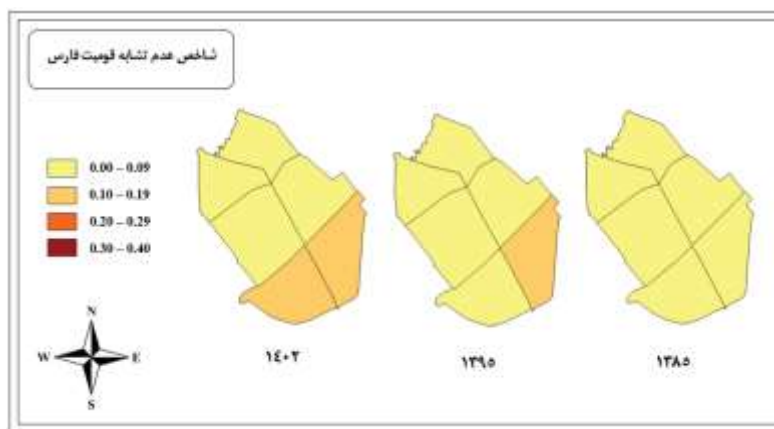
با توجه به پیچیدگی و چندبعدی بودن مفهوم جدایی‌گزینی سکونتی و با در نظر داشتن تأکیدی که در این پژوهش بر ابعاد اجتماعی فضایی آن گذاشته شده است، شاخص‌های متفاوتی برای اندازه‌گیری و سنجش ابعاد جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های قومی در سطح شهر آشنانه به کار گرفته می‌شود. شاخص‌هایی که با استفاده از نرم‌افزار GSA شده برای محدوده مورد مطالعه اندازه‌گیری شده، عبارتست از: شاخص عدم تشابه دو گروهی، شاخص جدایی‌گزینی (یا جدایی) و شاخص‌هایی که با بهره گرفتن از نرم‌افزار GIS اندازه‌گیری و تحلیل شده عبارتست از: شاخص آنتروپی و شاخص I محلی موران.

شاخص عدم تشابه (D) متداول‌ترین روش برای اندازه‌گیری تفکیک است و مقایسه می‌کند که چگونه یک زیرگروه جمعیتی از نظر جغرافیایی به طور مساوی در مقایسه با زیرگروه جمعیتی دیگر پراکنده شده است (Massey et al.,).

4: 1996) با توجه به آنکه مطالعه پدیده جدایی‌گزینی در سطح محله‌ها در شهر آشنانه مورد نظر می‌باشد شاخص عدم تشابه دو گروهی را می‌توان در این محله‌ها و بر اساس جمعیت هر یک از قومیت‌های ساکن در آنها و به شکل دو به دو بررسی و مطالعه نمود. شاخص مورد نظر با استفاده از نرم‌افزار Geo-Segregation Analyzer قابل محاسبه است.

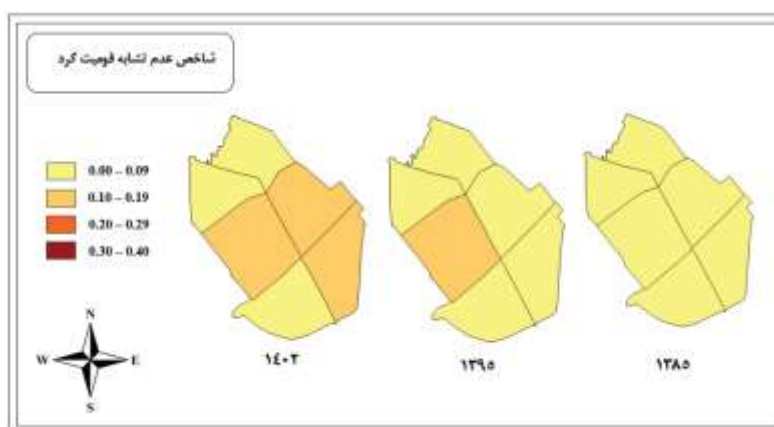
- اندازه‌گیری شاخص عدم تشابه

نتیجه محاسبه شاخص عدم تشابه برای هر یک از گروه‌های قومی ساکن در شهر آشنانه، به صورت نقشه‌ای تهیه و ارائه می‌شود که بر اساس آن می‌توان روند تغییر شاخص یاد شده را در سطح محله‌های مورد مطالعه در بازه زمانی مورد نیاز ارزیابی و اندازه‌گیری کرد.

سال ۱۴۰۲ درجه شاخص عدم تشابه دو گروهی بالاتر از ۰/۱ داشته‌اند، سایر محله‌های شهر به طور متساوی محل سکونت فارس‌زبانان بوده است و بدین جهت جدایی‌گزینی فضایی سکونتی برای این گروه اجتماعی وجود ندارد. وضعیتی مشابه در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ نیز حاکم بوده است. در سال ۱۳۸۵ هیچیک از محله‌های شهر آشنخانه شاخص عدم تشابه برای مردم فارس‌زبان بیشتر از ۰/۱ نداشتند.

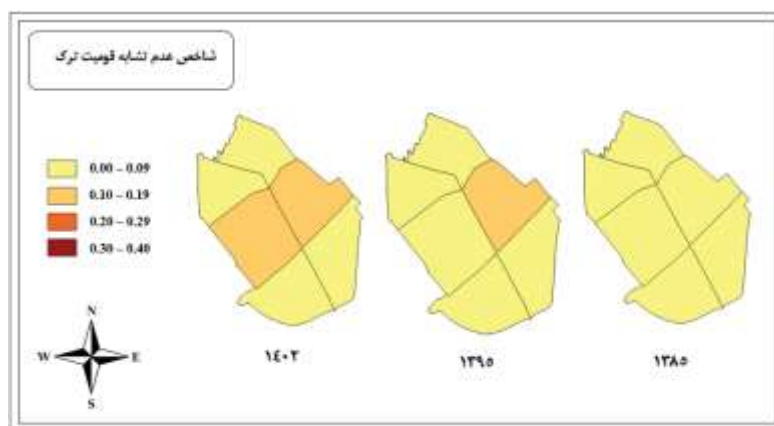
شکل شماره دو و وضعیت تغییر درجه شاخص عدم تشابه را برای قوم فارس در سطح محله‌های شش‌گانه تعریف شده در طرح جامع شهر آشنخانه نشان می‌دهد. این شاخص با استفاده از آمار ترکیب جمعیتی در سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۴۰۲ محاسبه شده است. چنانکه در نقشه‌های مربوط دیده می‌شود، توزیع فضایی گروه اجتماعی فارس‌زبان در سطح شهر در بازه مورد مطالعه به نسبت متعادل و کمتر از ۰/۲ بوده است. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که به جز در دو واحد فضایی که در

شکل ۳. روند تغییر شاخص عدم تشابه برای قومیت کرد، منبع: محاسبات نگارندگان

فارس‌زبانان ندارد و در بازه مورد مطالعه همواره کمتر از ۰/۲ باقی مانده است. اگرچه در این دوره زمانی تعداد واحدهای فضایی که شاهد رشد شاخص عدم تشابه برای گروه قومی کرد (کرمانج) بوده، افزایش پیدا کرده است.

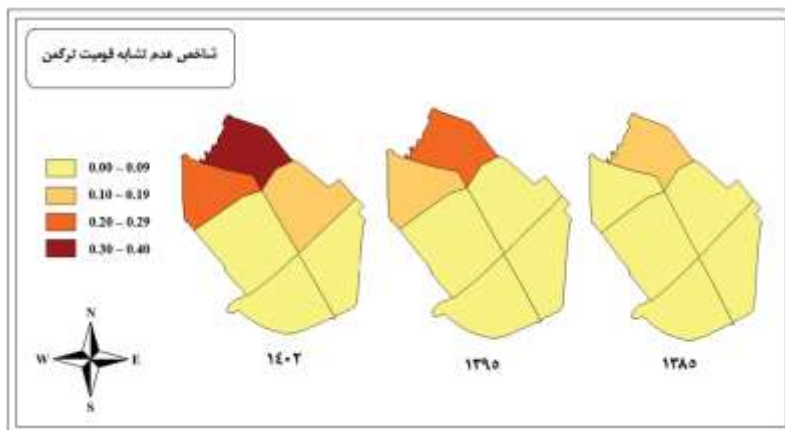
شکل شماره سه و وضعیت شاخص عدم تشابه را برای توزیع فضایی گروه قومی کرد (کرمانج) در سطح محله‌های شهر آشنخانه در سه دوره آمارگیری نشان می‌دهد. همانطور که در این نقشه مشخص شده است، وضعیت شاخص عدم تشابه برای این قوم تفاوت معناداری با وضعیت شاخص برای

شکل ۴. روند تغییر شاخص عدم تشابه برای قومیت ترک، منبع: محاسبات نگارندگان

فضایی در بخش میانی شهر آشخانه شاهد افزایش مقدار این شاخص برای گروه قومی ترک در سطح محله‌های ششگانه شهر آشخانه نشان می‌دهد. نتیجه به دست آمده نشانگر آنست که شاخص عدم تشابه برای این گروه قومی هیچگاه از ۰/۲ بالاتر نبوده است و در سال ۱۴۰۲ دو واحد

شکل شماره چهار وضعیت توزیع شاخص عدم تشابه و روند تغییرات آن را برای گروه قومی ترک در سطح محله‌های ششگانه شهر آشخانه نشان می‌دهد. نتیجه به دست آمده نشانگر آنست که شاخص عدم تشابه برای این گروه قومی هیچگاه از ۰/۲ بالاتر نبوده است و در سال ۱۴۰۲ دو واحد

شکل ۵. روند تغییر شاخص عدم تشابه برای قوم ترکمن، منبع: محاسبات نگارندگان

شهر آشخانه از حد ۰/۳ نیز عبور می‌کند و به اندازه قابل توجه ۰/۳۵ می‌رسد. بنابراین به نظر می‌رسد روند تقویت شاخص عدم تشابه در محله‌های شهری آشخانه همچنان ادامه دارد و ممکن است در سال‌های آینده به درجه حدی بیشینه نیز نزدیک شود.

- اندازه‌گیری شاخص جدایی‌گزینی

شاخص جدایی‌گزینی که یکی از پرکاربردترین شاخص‌های مورد استفاده در پژوهش‌های مرتبط با جدایی‌گزینی سکونتی و فضایی بوده است، روش محاسبه و تفسیر و تبیین به نسبت ساده‌ای دارد و به همین جهت در اندازه‌گیری ابعاد مختلف جدایی‌گزینی کارایی زیادی نشان می‌دهد. این شاخص به صورت عددی بین صفر و یک نمایش در می‌آید. هنگامی که اندازه شاخص جدایی‌گزینی برابر با صفر باشد، به معنای توزیع مساوی و عادلانه خواهد بود. در مقابل، اندازه یک به معنای جدایی کامل در فضای مورد مطالعه است (Massey et al. 1996: 6).

شکل شماره پنج وضعیت شاخص عدم تشابه را برای قوم ترکمن در سطح شش محله شهر آشخانه در بازه زمانی مورد مطالعه نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، وضعیت شاخص محاسبه شده برای گروه قومی ترکمن در این محدوده مورد مطالعه، با وضعیت این شاخص برای همه گروه‌های قومی دیگر تفاوت آشکاری نشان می‌دهد. نکته نخست آنست که برخلاف گروه‌های قومی دیگر، در سال ۱۳۸۵ هم توزیع فضایی سکونتی گروه قومی ترکمن، همگن نبوده است. این عدم تعادل در سال ۱۳۹۵ شدت بیشتری پیدا کرد، به طوری که علاوه بر افزایش تعداد واحدهای فضایی که شاخص عدم تشابه بالاتر از ۰/۱ داشتند، شدت این شاخص در مورد محله‌ای که از پیش چنین عدم تعادلی را تجربه کرده بود، افزایش پیدا کرده است. این روند در سال‌های بعد نیز ادامه یافته است. به طوری که در سال ۱۴۰۲ محاسبه شاخص عدم تشابه برای گروه قومی ترکمن نشانگر افزایش تعداد واحدهای فضایی درگیر در عدم تعادل فضایی توزیع سکونتی است و علاوه بر آن برای نخستین بار شدت شاخص عدم تشابه برای یکی از گروه‌های قومی در سطح

با استفاده از داده‌های مربوط به ترکیب جمعیت در واحدهای فضایی ششگانه معرفی شده در بخش پیشین، به لحاظ قومی، وضعیت شاخص جدایی‌گزینی با دسترسی مرزی میان گروه‌های اجتماعی یاد شده در سطح محله‌های شهر آشنانه، به شرح جدول زیر محاسبه و اندازه‌گیری شده است. این شاخص نیز با استفاده از ابزار مربوط در نرم‌افزار Geo-Segregation Analyzer محاسبه و ارزیابی می‌شود.

شاخص جدایی‌گزینی بر اساس روش محاسبه، ممکن است نسخه‌های متعددی داشته باشد که در پژوهش‌های مختلف و بر پایه هدف و روش پژوهش‌های مورد اشاره، انتخاب می‌شود (Feitosa, 2007: 5). در این مطالعه و به منظور دستیابی به هدف اصلی پژوهش که شناسایی وضعیت پدیده جدایی‌گزینی میان گروه‌های قومی در سطح محله‌های شهر آشنانه بوده است، از شاخص جدایی‌گزینی با دسترسی مرزی استفاده شده است.

جدول ۲. شاخص جدایی‌گزینی با دسترسی مرزی در سطح محله‌های شهر آشنانه

سال	فارس			ترک			کرد			ترکمن		
	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲	۱۳۸۵	۱۳۹۵	۱۴۰۲
IS	۰/۲۱	۰/۱۹	۰/۲۱	۰/۲۵	۰/۲۷	۰/۲۷	۰/۲۲	۰/۲۵	۰/۲۷	۰/۳۸	۰/۴۸	۰/۵۲

منبع: محاسبات نگارندگان

نمایان شده است، وضعیت توزیع فضایی و جدایی‌گزینی گروه‌های قومی ترک و فارس‌زبان در این شهر بدون تغییر مانده است.

ت- وضعیت شاخص مورد محاسبه برای گروه‌های قومی کرد و ترکمن، با درجه شدت متفاوت، در فاصله زمانی دو دهه گذشته، رو به افزایش بوده است. بنابراین در پی رشد جمعیت (ناشی از رشد طبیعی و مهاجرت) و گسترش فضای شهری در این دوره زمانی، توزیع فضایی اقوام کرد و ترکمن تحت تأثیر قرار گرفته و تجمع و تمرکز بیشتری پیدا کرده است.

اندازه‌گیری شاخص آنتروپی

شاخص آنتروپی به طور کلی برای اندازه‌گیری و سنجش میزان تنوع و توزیع فضایی پدیده‌های مورد مطالعه در محدوده جغرافیایی تعریف شده برای پژوهش به کار می‌رود (Zamiri et al, 2013). این شاخص که بر اساس تعریف، بر پایه هدف و نوع پژوهش می‌تواند به اشکال مختلف و به شکل نسخه‌های متعدد تعریف شود (Yao et al. 2018: 3)، کاربرد و کارایی زیادی در سنجش و ارزیابی وضعیت جدایی‌گزینی در میان گروه‌های مختلف اجتماعی در پژوهش‌های مرتبط با موضوع جدایی‌گزینی سکونت و فضایی در شهرهای مختلف ایران و جهان داشته است.

داده‌های حاصل از محاسبه شاخص جدایی‌گزینی با دسترسی مرزی که در جدول شماره دو ارائه شده‌اند، نتایج قابل توجهی به دست می‌دهند. چنانکه اشاره شد این شاخص وضعیت جدایی‌گزینی فضایی میان گروه‌های قومی مختلف را در سطح محله‌های شهر آشنانه اندازه‌گیری می‌کند. بنابراین با توجه به جدول بالا می‌توان چنین نتیجه گرفت که:

الف- مقدار شاخص جدایی‌گزینی با دسترسی مرزی برای گروه‌های قومی در سطح شهر آشنانه، مؤید بروز پدیده جدایی‌گزینی فضایی و سکونت میان گروه‌های یاد شده می‌باشد. به طور خاص درباره گروه قومی ترکمن، مقدار به دست آمده برای این شاخص، به نسبت بالاست که نشان دهنده شدت بیشتر جدایی میان گروه یاد شده از سایر گروه‌های اجتماعی قومی بوده است.

ب- بررسی روند تغییر شاخص جدایی‌گزینی با دسترسی مرزی در سال‌های مورد مطالعه نشانگر افزایش شدت جدایی‌گزینی میان قومیت‌های کرد و ترکمن می‌باشد، در حالیکه وضعیت این شاخص برای ترک‌ها و فارس‌زبان‌ها به طور نسبی، بدون تغییر مانده است. به بیان دیگر، در حالیکه در دو دهه گذشته، پیامدهای ناشی از تغییر وضعیت و جایگاه سیاسی و اداری شهر در استان جدید و همچنین تسریع در توسعه شهری در ترکیب و توزیع جمعیت در سطح شهر

قرار گرفت. در محاسبه شاخص آنتروپی شانون، تعداد واحدهای فضایی برابر با شش می‌باشد. بنابراین بیشینه ممکن برای این شاخص برابر با $1/792$ خواهد بود.

برای مطالعه وضعیت تنوع قومیتی و شناسایی بعد مهمی از جدایی‌گزینی در سطح محله‌های شهر آشنخانه، شاخص آنتروپی (شانون) برای اندازه‌گیری توزیع جمعیت قومیت‌های مختلف در سطح محله‌های مورد مطالعه در این شهر به کار گرفته شد و به طور جداگانه برای هر یک از قوم‌های فارس‌زبان، ترک، کرد و ترکمن مورد اندازه‌گیری و ارزیابی

جدول ۳. مقدار آنتروپی شانون برای قومیت‌های مختلف در سطح محله‌های شهر آشنخانه

ترکمن			کرد			ترک			فارس			H
۱۴۰۲	۱۳۹۵	۱۳۸۵	۱۴۰۲	۱۳۹۵	۱۳۸۵	۱۴۰۲	۱۳۹۵	۱۳۸۵	۱۴۰۲	۱۳۹۵	۱۳۸۵	
۱/۵۴۵	۱/۲۸۶	۱/۰۱۵	۰/۱۲۵	۰/۲۹۸	۰/۴۳۸	۰/۹۹۰	۱/۰۱۱	۱/۰۰۹	۰/۹۸۴	۱/۰۱۰	۱/۰۰۵	

منبع: محاسبات نگارندگان

قوم ترک با شیب ملایم در بازه پانزده ساله، نزدیک به ۱۰ درصد نسبت به ابتدای دوره مطالعه کاهش یافته است. به این معنا که شدت تنوع قوم ترک در سطح محله‌های شهری کاهش پیدا کرده است، یعنی توزیع فضایی این قومیت در این سال‌ها مرکز‌گرایی کمتری داشته و از شدت جدایی‌گزینی در این بعد کاسته شده است. اما روند تغییر شاخص آنتروپی شانون درباره قوم ترکمن در این فاصله حدود ۵۲ درصد نسبت به ابتدای دوره مطالعه رشد کرده است. یعنی در این بازه زمانی، بعد تنوع و مرکز‌گرایی از جدایی‌گزینی سکونت‌ی و فضایی قومیت ترکمن در سطح محله‌های آشنخانه با شدت زیادی رشد نشان می‌دهد. بنابراین در باره وضعیت جدایی‌گزینی قومیتی ترکمن‌ها در آشنخانه و در مقایسه با سایر گروه‌های اجتماعی، نگرانی بیشتری وجود دارد.

اندازه‌گیری شاخص موران I محلی

شاخص موران که ابزاری کاربردی در بررسی توزیع فضایی پدیده‌هایی با ویژگی جغرافیایی است، در اندازه‌گیری جدایی‌گزینی و بعد خوشه‌بندی گروه‌های اجتماعی در محدوده مورد مطالعه استفاده می‌شود (Zamiri et al, 2013).

با توجه به داده‌های مربوط به ترکیب قومیت‌های شهر آشنخانه که بر اساس شش واحد فضایی بر اساس طرح جامع

چنانکه نتیجه محاسبه شاخص آنتروپی شانون در جدول شماره سه نشان می‌دهد، وضعیت این شاخص درباره توزیع فضایی گروه‌های قومیتی ترکمن، ترک و فارس‌زبان به طور نسبی وضعیتی با حد بالایی از تنوع را نشان می‌دهد. به بیان دیگر، به ویژه درباره قوم ترکمن، توزیع فضایی جمعیت در سراسر فضای شهری به شکلی نابرابر اتفاق افتاده است. به طور مشابه و با شدتی کمتر درباره توزیع فضایی قومیت فارس‌زبان نیز چنین نتیجه‌ای می‌توان گرفت، اگرچه فاصله اندازه شاخص آنتروپی شانون برای این دو قومیت، تا اندازه بیشینه این شاخص، بزرگ‌تر است. در سوی مقابل، وضعیت توزیع فضایی قوم کرد (کرمانج) در واحدهای فضایی به طور نسبی، برابر و یکنواخت بوده است و ویژگی تنوع و مرکز‌گرایی درباره این گروه اجتماعی ضعیف ارزیابی می‌شود.

از سوی دیگر، بررسی روند تغییر اندازه شاخص آنتروپی شانون برای گروه‌های قومی مختلف در سطح شهر آشنخانه نیز اطلاعات بیشتری در خصوص وضعیت پدیده جدایی‌گزینی سکونت‌ی و فضایی اقوام یاد شده در سطح محله‌های شهر به دست می‌دهد. بر اساس داده‌های جدول شماره سه، وضعیت توزیع فضایی (شاخص آنتروپی شانون) که بیانگر بعد تنوع و مرکز‌گرایی است) برای قوم کرد در همه دوره مورد مطالعه بدون تغییری مهم، در حد متعادل و توزیع فضایی به نسبت یکنواخت قرار دارد. این در حالیست که این شاخص برای

شهر گردآوری و مرتب شده است، شاخص محلی موران برای قومیت‌های مختلف در شهر آشنخانه با استفاده از ابزار محاسبه خودهمبستگی فضایی در نسخه ۱۰/۲ از نرم‌افزار ArcGIS استفاده شده است.

جدول ۴. شاخص موران محلی (I) برای قومیت‌های ساکن در شهر آشنخانه

قومیت	سال	شاخص موران محلی	Zscore
فارس	۱۳۸۵	۰/۰۶	۴/۵۵
	۱۳۹۵	۰/۱۲	۲۰/۱۲
	۱۴۰۲	۰/۰۹	۳۲/۴۰
ترک	۱۳۸۵	۰/۲۳	-۴/۶۷
	۱۳۹۵	۰/۱۵	۱/۴۴
	۱۴۰۲	۰/۱۰	-۳/۲۱
کرد	۱۳۸۵	۰/۳۳	۱۲/۷۵
	۱۳۹۵	۰/۲۴	۱۰/۰۲
	۱۴۰۲	۰/۲۰	۸/۳۵
ترکمن	۱۳۸۵	۰/۲۶	۲/۴۴
	۱۳۹۵	۰/۴۹	۲۷/۹۳
	۱۴۰۲	۰/۶۵	۴۵/۲۰

منبع: محاسبات نگارندگان

پیدا کرده است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که بعد خوشه‌بندی از پدیده جدایی‌گزینی برای قوم کرد (کرمانج) در این سال‌ها کاهش پیدا کرده است. درباره قوم ترکمن روندی معکوس دیده می‌شود. درجه شاخص محلی موران برای توزیع فضایی جمعیت ترکمن در فاصله سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ نزدیک به ۴۶/۹ درصد افزایش پیدا کرده است و در فاصله هفت ساله تا سال ۱۴۰۲ با رشد ۳۲/۷ درصدی روبرو شده و شاخص محلی موران به اندازه به نسبت بالای ۰/۶۵ رسیده است که با توجه به مقدار آماره Z همه این مقادیر را می‌توان معنادار تفسیر کرد. بنابراین در فاصله زمانی مورد مطالعه و در پی رشد جمعیت ترکمن که بیشتر در نتیجه روند رو به افزایش مهاجرت در این گروه اجتماعی بوده است، درجه خوشه‌بندی جمعیت در واحدهای فضایی شهر آشنخانه با رشد سریع و افزایشی روبرو شده است و از این جهت، بعد خوشه‌بندی از جدایی-گزینی سکونتی و فضایی قوم ترکمن در این دوره، با رشد زیادی اتفاق افتاده است.

داده‌های جدول شماره چهار بیانگر آنست که در سال‌های مورد مطالعه، توزیع جمعیت ترک و فارس‌زبان فاقد هرگونه خوشه‌بندی بوده است. اما در همین بازه زمانی، درباره سایر قومیت‌ها به شکل و شدت مختلف، می‌توان نشانه‌های خوشه-بندی در توزیع جمعیت را مشاهده کرد که می‌تواند نمایانگر یک بعد مهم از پدیده جدایی‌گزینی سکونتی و فضایی دانسته شود.

بررسی شاخص محلی موران برای قوم کرد (کرمانج) در فاصله سال‌های مورد مطالعه، نشان‌دهنده آنست که روندی کاهشی در شدت خوشه‌بندی جمعیت شکل گرفته است. به این معنا که در سال ۱۳۸۵ درجه شاخص محلی موران به نسبت بالا و در حوزه معناداری بوده است که نشانه شدت نسبی خوشه‌بندی در توزیع جمعیت کرد (کرمانج) در سطح محله‌های شهر آشنخانه ارزیابی می‌شود. اما این شاخص در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۴۰۲ به ترتیب نزدیک به ۳۷/۵ درصد و ۶۵ درصد کاهش

۴. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده در این بخش می‌تواند برای ارزیابی، سنجش، تحلیل و تبیین وضعیت و شدت جدایی‌گزینی میان گروه‌های مختلف اجتماعی (قومی) در سطح محله‌های شهر آشنخانه مورد استفاده قرار گیرد. همچنانکه اشاره شد ابعاد مختلف پدیده جدایی‌گزینی سکونتی را می‌توان با بهره گرفتن از شاخص‌های مختلفی که به این منظور معرفی شده و پرورش یافته‌اند اندازه‌گیری کرده و مورد سنجش قرار داد. الف- عدم تشابه

بعد عدم تشابه، نخستین و مهم‌ترین بُعد از جدایی‌گزینی است که در مطالعات مربوط و در سطح محدوده‌های مورد پژوهش اندازه‌گیری و سنجیده می‌شود (Massey et al. 1996: 3). مقادیر محاسبه شده برای شاخص عدم تشابه که با در نظر گرفتن اثر جمعیت‌های مرزی در سطح محله‌های مختلف و برای سنجش وضعیت جدایی‌گزینی میان گروه‌های اجتماعی به صورت دو به دو به دست آمده است، بر اساس مبانی نظری و ادبیات پژوهش، به سادگی و با وضوح بالا قابل تفسیر و تبیین است.

۱) بالاترین مقدار شاخص عدم تشابه در سطح محله‌های ششگانه شهر آشنخانه در میان گروه‌های مختلف اجتماعی، برای قوم ترکمن به دست آمده است. با توجه به آنکه شاخص عدم تشابه دوگروهی وضعیت تمرکز و تجمع پدیده مورد مطالعه را در سطح محدوده مطالعه بررسی می‌کند، می‌توان نتیجه گرفت که بعد تمرکز از پدیده جدایی‌گزینی سکونتی برای قومیت ترکمن در شهر آشنخانه به نسبت بالاست.

۲) روند کلی تغییر شاخص عدم تشابه دوگروهی برای همه گروه‌های قومی در سطح محله‌های شهر آشنخانه در فاصله زمانی مورد مطالعه، رو به افزایش بوده است. اگرچه شدت و سرعت رشد این شاخص برای گروه‌های اجتماعی مختلف، برابر نبوده و برای قومیت‌های کرد (کرمانج) و ترکمن با سرعت بیشتری رشد کرده و افزایش یافته است.

۳) علاوه بر افزایش اندازه شاخص عدم تشابه دوگروهی در فاصله دو دهه گذشته، تعداد محله‌هایی که در آنها شاخص

یاد شده بالاتر از ۰/۲ بوده است نیز در همه گروه‌های اجتماعی مورد مطالعه، افزایش داشته است. بدین جهت می‌توان گفت به لحاظ فضایی، جدایی‌گزینی سکونتی میان گروه‌های مختلف اجتماعی در سطح محله‌های شهر گسترش پیدا کرده است.

۴) از آنجایی که بخش زیادی از افزایش جمعیت شهر آشنخانه در دو دهه گذشته ناشی از مهاجرپذیری آن و بالاتر از رشد طبیعی آن و میانگین بلندمدت بوده است، گروه‌های اجتماعی جذب شده و مهاجرت کرده به آشنخانه، محله‌هایی که افراد از گروه قومی مشابه و همسان بیشتری داشت را به عنوان مقصد مهاجرت و محل سکونت خود برگزیده‌اند و به این ترتیب بر شدت تجمع و تمرکز این گروه‌های اجتماعی در سطح محله‌های مختلف افزوده‌اند.

ب- خوشه‌بندی

شاخص I موران محلی که به منظور سنجیدن وضعیت بعد خوشه‌بندی در پدیده جدایی‌گزینی سکونتی در سطح محله‌های مورد مطالعه در شهر آشنخانه محاسبه شده است، می‌تواند به طور کلی و بر اساس ادبیات موضوع و تجربه‌های موجود پیشین تفسیر و تحلیل گردد. نتیجه محاسبات و تحلیل‌های انجام شده به شرح زیر صورت‌بندی می‌شود.

۱) در فاصله زمانی هفده ساله مورد مطالعه، توزیع جمعیت برای گروه‌های اجتماعی فارس‌زبان و ترک در سطح محله‌های شهر آشنخانه روی نداده است.

۲) درجه خوشه‌بندی در توزیع جمعیت ترکمن در سطح محله‌های شهر آشنخانه در فاصله ده ساله از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ و در پی رشد بی‌سابقه مهاجرت قوم ترکمن، به سرعت و با شدت زیادی افزایش پیدا کرده است. روند افزایشی یاد شده در دوره هفت ساله پس از آن با شدت کمتری ادامه یافته است. به نظر می‌رسد با کاهش جمعیت مهاجر در سال‌های اخیر، شدت افزایش خوشه‌بندی جمعیت ترکمن در سطح محله‌های شهر نیز کاهش پیدا کرده است. بدین سبب می‌توان گفت بعد خوشه‌بندی از پدیده جدایی‌گزینی سکونتی برای

مهاجرت‌های صورت گرفته در دو دهه گذشته، توزیع فضایی جمعیت ترک در سطح شهر آشخانه به صورت متعادل پیش رفته و از تمرکز و تجمع این قوم در سطح محله‌هایی به خصوص در شهر آشخانه کاسته شده است. همچنین به نظر می‌رسد در پی تغییر جایگاه اجتماعی و اقتصادی مهاجران تازه وارد به شهر آشخانه پس از مدتی از سکونت در آن، جابجایی و تحرک جمعیت موجب پخشایش و توزیع بیشتر جمعیت ترک‌ها در سطح واحدهای فضایی در سطح شهر آشخانه شده است و به همین سبب از بعد تجمع و تمرکز، جدایی‌گزینی سکونتی و فضایی برای قوم ترک کاهش پیدا کرده است و رو به افول می‌رود.

تحلیل نتیجه شاخص‌های جدایی‌گزینی سکونتی بر بنیاد چهارچوب نظری پژوهش و با توجه به اندیشه بوم‌شناسی انسانی (شهری) نشان می‌دهد که مهاجران وارد شده به شهر آشخانه در سال‌های گذشته، با افزایش دادن نرخ رشد مطلق جمعیت و توزیع فضایی نابرابر ناشی از سکنی‌گزینی بر پایه قومیت و زبان، روند جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های اجتماعی در سطح محله‌های شهری آشخانه را تشدید کرده‌اند. به طوری که در حال حاضر به استثنای کردها، سه گروه اجتماعی ترک، فارس‌زبان و ترکمن، با نسبت‌های مختلف، جدایی‌گزینی سکونتی بر اساس قومیت خود را تجربه می‌کنند. روند افزایشی شاخص‌های مختلف جدایی‌گزینی سکونتی نشان می‌دهد که در مرحله نخست که با توجه به بوم‌شناسی شهری مرحله هجوم خوانده می‌شود، مهاجران از گروه‌های قومی مختلف، تمایل دارند در محله‌های شهری ساکن شوند که همانندی قومی و زبانی بیشتری با ایشان دارد. بدین ترتیب کانون‌هایی بر اساس ویژگی‌های قومی شکل می‌گیرد. ادامه روند و مرحله توالی، تطبیق و سازگاری مهاجران با فضای سکونتی جدید را در پی دارد و کانون‌های شکل گرفته تقویت و تکثیر می‌شوند. با ورود مهاجران جدید، روند یاد شده دوباره تکرار می‌شود. بدین ترتیب روند رشد و تشدید جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های اجتماعی بر مبنای قومیت و زبان در سطح محله‌های شهری آشخانه افزایش می‌یابد و ممکن است به شکل گرفتن محله‌هایی با

قوم ترکمن در سطح شهر آشخانه بالاست و در سال‌های اخیر رشد و افزایشی غیرعادی نشان داده است.

پ- تمرکز

شاخص آنتروپی شانون به طور کلی به منظور ارزیابی و سنجش وضعیت توزیع فضایی پدیده‌های مورد مطالعه در سطح واحدهای فضایی تعریف شده به کار می‌رود. بنابراین با استفاده از این شاخص برای سنجیدن وضعیت تمرکز یا پراکندگی قومیت‌ها و مذاهب مختلف در سطح محله‌های شهری، می‌توان بعد تمرکز از پدیده جدایی‌گزینی سکونتی در این محله‌ها را محاسبه، تفسیر و تبیین نمود. چنانکه از نتایج به دست آمده برای این شاخص در محدوده‌های مورد پژوهش فهمیده می‌شود:

(۱) بالاترین حد تمرکز و تجمع جمعیت در واحدهای فضایی برای قوم ترکمن و در رتبه بعد، برای فارس‌زبانان اتفاق افتاده است. بنابراین در بازه زمانی مورد مطالعه، ترکمن‌ها بیشترین تجمع و تمرکز را در سطح محله‌های شهری داشته و از این بعد دچار جدایی‌گزینی سکونتی و فضایی شده‌اند.

(۲) روند تغییر درجه شاخص آنتروپی شانون برای قومیت ترکمن در سال‌های اخیر، افزایشی و رو به رشد بوده است و نزدیک به ۵۲ درصد بالاتر رفته است. بنابراین در این فاصله زمانی، رشد جمعیت ناشی از مهاجرت‌های روی داده، موجب تمرکز و تجمع گروه قومی ترکمن در سطح محله‌های خاصی از شهر آشخانه شده است.

(۳) کمترین حد شاخص آنتروپی شانون برای قوم کرد (کرمانج) به دست آمده است که نشان از توزیع به نسبت برابر و عادلانه جمعیت کردها در سطح واحدهای فضایی دارد. همچنین این توزیع فضایی در سال‌های اخیر نیز تغییری نداشته و به این جهت از بعد تمرکز و تجمع، جدایی‌گزینی سکونتی و فضایی برای قوم کرد (کرمانج) در شهر آشخانه شکل نگرفته است.

(۴) اندازه شاخص آنتروپی شانون برای قوم ترک در سطح محله‌های شهر آشخانه در فاصله زمانی مورد مطالعه، روندی کاهشی طی کرده است. این موضوع می‌تواند به این صورت تفسیر شود که در پی رشد جمعیت ناشی از رشد طبیعی و

محل‌های شهری باشد به طوری که سکنی‌گزینی جمعیت تنها بر اساس قومیت و همسانی زبانی در محل‌های شهری اتفاق نیفتد و مرحله نفوذ و تثبیت قومیت‌های مهاجر، موجب تشدید شاخص‌های جدایی‌گزینی سکونتی در سطح محل‌های شهری آشنانه نشود.

محدودیت‌های پیش روی این پژوهش، همچون بسیاری از پژوهش‌های مشابه، از کمبود داده‌های مورد نیاز و به ویژه به روز نبودن داده‌های موجود ناشی می‌شود.

از جدیدترین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در ایران نزدیک به ده سال گذشته است و در نتیجه؛ داده‌های آماری حاصل از آن به روز نبوده و ممکن است با واقعیت جاری فاصله داشته باشد.

به همین ترتیب در این پژوهش به منظور ارزیابی وضعیت توزیع جمعیت و گروه‌های مختلف اجتماعی در سطح شهر آشنانه، آمارهای تفصیلی در قالب محل‌های شهری مورد نیاز است که به سختی در دسترس است. مهم‌ترین محدودیت در این حوزه به این نکته باز می‌گردد که طرح جامع شهر آشنانه در سال ۱۳۸۷ و بر مبنای سرشماری عمومی سال ۱۳۸۵ تهیه شده است و مطالعات آن و به طور خاص؛ آمارهای مربوط به توزیع جمعیت در سطح محل‌های شهری به هیچوجه به روز نشده است.

درجه بالای جدایی از فضای شهری بیانجامد و نابرابری‌های قومی در بهره‌مندی از فضای شهری را در پی داشته باشد.

موقعیت و وضعیت شهر آشنانه در استان خراسان شمالی که عملکرد ناحیه‌ای در این استان دارد و همچنین تنوع و تکثر قومی ساکنان آن، اهمیت و تأثیر رشد ابعاد اجتماعی فضایی جدایی‌گزینی سکونتی میان گروه‌های اجتماعی (قومی) مختلف در سطح محل‌های شهری آن دوچندان نشان می‌دهد. ادامه روند جاری به طور قطع پیامدهای ناگزیر و ناخوشایندی در بروز تضاد و برخوردهای اجتماعی قومی برجای خواهد گذاشت. به نظر می‌رسد بررسی و مطالعه پیامدهای روند دگرگونی و تغییر جدایی‌گزینی سکونتی گروه‌های قومی در کیفیت زندگی در محل‌های شهری و به ویژه مسکن شهری و دسترسی گروه‌های مختلف اجتماعی به خدمات پشتیبان سکونت و امکان استفاده عادلانه از امکانات و فرصت‌های شغلی، درآمدی، آموزشی، بهداشتی، سیاسی و مانند آن ضروری و پرفایده باشد. نتایج چنین مطالعاتی روشن خواهد ساخت که افزایش جدایی‌گزینی سکونتی اقوام مختلف در شهر آشنانه به ویژه در دو دهه گذشته، چگونه و به چه شکل در نابرابری‌های اجتماعی اثر گذاشته و سایر ابعاد جدایی-گزینی سکونتی میان گروه‌های مختلف اجتماعی (مذهبی، درآمدی و مانند آنها) به چه صورتی دگرگون شده و تحول یافته است. پیش‌بینی آینده چنین تحولاتی در تعامل با نتایج به دست آمده در این پژوهش، می‌تواند صورت‌بندی کامل و چندبعدی از وضعیت جدایی‌گزینی فضایی و سکونتی در میان گروه‌های اجتماعی ساکن در شهر آشنانه به دست داده و راهنمای جامع و کارآمدی برای هرگونه سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در سال‌های آینده و برنامه‌ریزی‌های شهری و منطقه‌ای فراهم آورد.

با در نظر داشتن اهمیت پاسداری از یکپارچگی و انسجام اجتماع شهری، ویژگی بنیادین هرگونه برنامه‌ریزی و طرح-ریزی توسعه شهری و بازآفرینی بافت ناکارآمد و سکونتگاه-های غیررسمی در شهر آشنانه، می‌بایست توجه و تأکید بر تنوع و تکثر قومی و سازگاری بیشتر گروه‌های اجتماعی به منظور اختلاط و تعادل‌بخشی به توزیع جمعیت در سطح

References

- Azhdari, A., Taghvayi, A. and Zahir Nejhada, A. (2015). Analyzing Socio-spatial Segregation of Educational and Occupational Groups in Shiraz Metropolitan Area. *Motaleate Shahri*, 4(16), 67-80. (In Persian)
- Benassi, F., Iglesias-Pascual, R. & Salvati, L. (2020). Residential segregation and social diversification: exploring spatial settlement patterns of foreign population in Southern European cities. *Habitat International*, 101, 102200. DOI: [10.1016/j.habitatint.2020.102200](https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2020.102200)
- Benassi, F., Naccarato, A., Iglesias-Pascual, R., Salvati, L. & Strozza, S. (2022). Measuring residential segregation in multi-ethnic and unequal European cities. *International Migration*, 00: 1-21. DOI: [10.1111/imig.13018](https://doi.org/10.1111/imig.13018)
- Buch, T., Meister, M. & Niebuhr, A. (2021). Ethnic diversity and segregation in German cities. *Cities*, 115: 103221. DOI: [10.1016/j.cities.2021.103221](https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103221)
- Fahey, T. & Fanning, B. (2010). Immigration and socio-spatial segregation in Dublin, 1996-2006. *Urban Studies*, 47 (3): 1625-1642. DOI: [10.1177/0042098009353624](https://doi.org/10.1177/0042098009353624)
- Farash Khayalu N., Rabiee Dastjerdi H. & Sadeghi R. (2020). Spatial Segregation in Demography: A Short Review. *Iranian Journal of Official Statistics Studies*. (2) 30: 429-460. DOI: [20.1001.1.25385798.1398.30.2.8.7](https://doi.org/20.1001.1.25385798.1398.30.2.8.7) (In Persian)
- Feitosa, F. (2007). Global and local spatial indices of urban segregation (MASUS). *Computers, Environment and Urban Systems*, 35: 104-115. DOI: [10.1080/13658810600911903](https://doi.org/10.1080/13658810600911903)
- Grzegorzczak, A. J aczewska, B. (2015). Measures of social segregation in the context of Warsaw, Berlin and Paris metropolitan areas. *Regional Studies on Development*, 19 (3): 22-35. DOI: [10.1515/mgrsd-2015-0012](https://doi.org/10.1515/mgrsd-2015-0012)
- Grzegorzczak, A. (2021). Residential segregation and socio-spatial processes in Marseille, urban social sustainability challenge. *Bullein of Georaphy, Socio-economic series*, 52: 25-38. DOI: [10.2478/bog-2021-0011](https://doi.org/10.2478/bog-2021-0011)
- Jalilisdarabad, S., Shieh, E. and Behzadfar, M. (2018). Identification of the Effective Factors on Socio-spatial Segregation; A Case Study of Fadak and Kerman Neighborhoods Located in District 8, Tehran. *Naqshejahan- Basic studies and New Technologies of Architecture and Planning*, 8(1), 17-23. (In Persian)
- Jalilisdarabad, S and Hashemi, S Z. (2020). The Evolution of the Concept of Segregation in the Thinkers' Opinions. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 13(32), 283-299. doi: [10.22034/aaud.2020.216432.2092](https://doi.org/10.22034/aaud.2020.216432.2092) (In Persian)
- Lin, S. & Gaubatz, P. (2016). Socio-spatial segregation in China and migrant's everyday life experiences: The case of Wenzhu. *Urban Geography*, DOI: [10.1080/02723638.2016.1182287](https://doi.org/10.1080/02723638.2016.1182287).
- Maffini, A.L. & Maraschin, C. (2018). Urban segregation and socio spatial interactions: A configurational approach. *Urban Sciences*, 55 (2): 1-12. DOI: [10.3390/urbansci2030055](https://doi.org/10.3390/urbansci2030055)
- Massey, D. S., Denton, M. & Phuna, V. (1996). The dimensions of segregation revisited. *Sociological Methods and Research*, 25: 172-206. DOI: [10.1177/0049124196025002002](https://doi.org/10.1177/0049124196025002002)
- Meshkini, A. and Rahimi, H. (2011). Spatial segregation in metropolis: an analysis of social geography of Tehran metropolis. *The Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 15(4), 87-107.
- Mirabadi M, rajabi A, mahdavi hajiloei M. (2018). Explanation and Analysis of spatial imbalance and measuring the effective factors on spatial concentration and segregation in the city of Mahabad. *Geogographic Space* 18 (62): 255-254. (In Persian)
- Panori, A., Psycharis, Y. & Ballas, D. (2019). Spatial segregation and migration in the city of Athens: Investigating the evolution of urban socio-spatial immigrant structures. *Population, Space and Place*, 25(5), e2209. DOI: [10.1002/psp.2209](https://doi.org/10.1002/psp.2209)
- Rafieian, M., Ghazaie, M. and Ghazi, R. (2018). Studying the Socio-Spatial Segregation of Migrants in Mashhad. *Social Studies and Research in Iran*, 7(1), 151-178. doi: [10.22059/jjsr.2018.239125.547](https://doi.org/10.22059/jjsr.2018.239125.547) (In Persian)
- Schwabe, M. (2021). Residential segregation in the largest French cities (1968-1999): in search of an urban model. DOI: [10.4000/cybergeo.24601](https://doi.org/10.4000/cybergeo.24601).
- Yao, J., Wong, D. W., Bailey, N. & Minton, J. (2018). Spatial segregation measures: A methodological review. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 00. DOI: [10.1111/tesg.12305](https://doi.org/10.1111/tesg.12305)
- Zamiri, M.R., Nastaran, M. & Mohammadzade Titkanlu, H. (2013). An analysis of the shape and trend of spatial and physical development of Bojnourd city in the 2001s (using Shannon entropy, Moran coefficient, and Gray coefficient). *Amayesh Mohit*, 23: 168-180. (In Persian)